

SERHÍI JADAN

L'INTERNAT

TRADUCCIÓ DE L'UCRAÏNÈS
DE CATALINA GIRONA
I ANDRÍI ANTONOVSKYI

BARCELONA 2024

QUADERNS CREMA

TÍTOL ORIGINAL *Интернат*

Publicat per
QUADERNS CREMA
Muntaner, 462 - 08006 Barcelona
Tel. 934 144 906
correu@quadernscrema.com
www.quadernscrema.com

© 2017 by Serhii Jadan
© 2018 by Suhrkamp Verlag, Berlín
Tots els drets reservats i gestionats per Suhrkamp Verlag, Berlín
Edició original: Meridian Czernowitz, Txernivtsí, 2017
© de la traducció, 2024 by Catalina Girona i Andrii Antonovskyi
© d'aquesta edició, 2024 by Quaderns Crema, S. A.

Drets exclusius d'edició en llengua catalana:
Quaderns Crema, S. A.

Amb el suport de

Generalitat de Catalunya
**Departament
de Cultura**

Il·lustració de la coberta de Leonard Beard

ISBN: 978-84-7727-688-3
DIPÒSIT LEGAL: B. 10508-2024

AIGUADEVIDRE *Gràfica*
QUADERNS CREMA *Composició*
ROMANYÀ-VALLS *Impressió i relligat*

PRIMERA EDICIÓ *juny de 2024*

Sota les sancions establertes per les lleis,
queden rigorosament prohibides, sense l'autorització
per escrit dels titulars del copyright, la reproducció total o
parcial d'aquesta obra per qualsevol mitjà o procediment mecànic
o electrònic, actual o futur—inclouent-hi les fotocòpies i la difusió
a través d'Internet—, i la distribució d'exemplars d'aquesta
edició mitjançant lloguer o préstec públics.

TAULA

PRIMER DIA

13

SEGON DIA

117

TERCER DIA

215

—Au, treu-lo—crida l'avi.

—És fill seu—respon el Paixa—, que hi vagi i el tregui ella mateixa.

—És el teu nebot—li recorda el vell.

—¿I què?

—És el meu nét.

I tot aquest enrenou sense apagar el televisor. L'avi no apaga el televisor ni de nit. El manté com un foc etern: crema no tant pel plaer dels vius com en memòria dels morts. El vell mira la predicció meteorològica com si l'haguessin de dir pel nom. Quan el programa s'acaba, seu una estona, com si no fes cabal del que ha sentit. El Paixa no mira la televisió, sobretot l'últim any, perquè les notícies han estat simplement esfereïdores. S'enclaustra a la seva habitació, davant d'una taula plena de llibres de text, fins que no ho aguanta més, s'aixeca del sofà i surt a fora. El vell es tomba cap al soroll quan les molles del sofà espeteguen com branques seques en una foguera d'un grup d'escoltes. Els mobles de la casa són vells però consistents: segur que sobreviuran als propietaris actuals. La germana es va oferir a entapissar de nou les cadires, però el Paixa s'hi va posar de cul. Què coi d'entapissar, deia, això és com fer-te un lífting als setanta: es pot, és clar, però val més prendre analgèsics. Darrerament la germana gairebé no hi treia el nas, per allà, així que ningú no havia tornat a parlar de l'entapissat.

El Paixa s'estimava aquella casa, hi havia viscut tota la vida, i pensava continuar-hi vivint. L'havien construït presoners alemanys just després de la guerra. L'edifici era prou espaiós per a dues famílies. Es trobava a dos carrers de l'es-

tació del nus de ferrocarril, en un barri de cases unifamiliars densament poblat, principalment pels treballadors de l'estació.

Tot el poble va créixer al voltant de l'estació del nus: antigament donava feina, i esperança, com el cor negre de fum de la locomotora de vapor, bombant la sang dels rierols i franges forestals properes.¹ Fins i tot ara, que les cotxeres són desertes, com una piscina que han buidat d'aigua, i als tallers només hi viuen orenetes i rodamons, la vida encara s'aferra al ferrocarril. Avui, senzillament, no hi ha feina. Per alguna raó, és precisament als pobles obrers on la feina s'esfuma primer. Els tallers es van tancar i barrar, i tothom es va escampar amb les seves cabòries, fent la viu-viu en els seus patis estrets amb pous ressecats per la calda de l'estiu i cellers on sempre s'esgotaven les provisions abans de Nadal.

Queixar-se, per al Paixa, és un pecat: al capdavant és un funcionari. Sí, sí, rumia el Paixa, sortint a fora i tancant darrere seu la porta revestida amb mantes d'hospital, el que vulguis però funcionari. La neu del pati és de color blau rosat, amb els seus porus fondos i foscos reflecteix el sol que es pon i el cel del capvespre. Com esmolada al tacte, desprèn olor d'aigua de març, enfarfega el terra negre llefiscós, de manera que no calen prediccions: l'hivern serà ben llarg, tothom tindrà temps d'acostumar-s'hi, de cansar-se'n. I quan s'hi acostumin, llavors començarà alguna altra cosa. Mentrestant, però, el món sembla una bola de neu en unes mans calentes: es fon, es fa aigua, i com més triga, més es refreden els palmells, cada cop hi ha menys reflexos càlids i més rigidesa gelada. L'aigua, fins i tot mentre es fon, és un

¹ A Ucraïna, els camps, especialment a la zona estepària, tenen franges de bosc que serveixen de tallavents. També voregen les carreteres de tot el país. (*Totes les notes són dels traductors*).

perill mortal, la terra s'enfonsa en un complicat sistema de miralls i besllums d'aigua, ningú no té temps d'escalfar-s'hi: immediatament després de dinar, darrere les sirenes humides que suren sobre l'estació, arriba el capvespre, i a l'instants aquella sensació de desglaç, de calidesa, desapareix.

El Paixa fa una volta a la casa familiar, s'obre pas entre els arbres per un caminet fangós. Tota la vida l'han compartida amb un treballador de ferrocarril. La meitat de la casa pertanyia al treballador, l'altra meitat a l'entranyable família del Paixa: el pare, la mare, el Paixa, la germana. Fa quinze anys, quan encara vivien tots junts, el treballador de ferrocarril va cremar la seva meitat. Van poder apagar el foc a temps, però el treballador de ferrocarril va preferir no reconstruir-la: va anar a l'estació, va pujar a un tren en direcció a l'est i va desaparèixer de les seves vides per sempre. Simplement van enderrocar la meitat cremada de la casa, van emblanquinar la paret i van continuar amb les seves vides. De fora, la casa semblava mitja fogassa de pa al prestatge d'una botiga. L'avi sempre ho comprava tot així: la meitat d'un pa, per no pagar de més. I perquè no en sobrés. La vida a l'estació li va ensenyar això.

Arbres negres entremig de la neu, branquillons punxeguts retallats sobre el fons vermell del cel: més enllà de la tanca comença el carrer, les cases blanques dels veïns, aquí i allà les taronges groguenques dels llums elèctrics, horts, tanques, xemeneies des d'on s'eleva el fum, com homes fatigats que enraonen sols sota l'aire gelat, exhalant dels seus pulmons l'ànima calenta de gener. Els carrers són buits, no hi ha ningú enlloc, només a l'estació, de tant en tant, xoquen els vagons, pica metall contra metall, com si algú estigués movent mobles de ferro. I des del sud, des de la ciutat, tot el sant dia començant de bell matí, fortes explosions, a vegades més intenses, a vegades més difuses. L'eco dels míssils puja ben enlaire, a l'hivern l'acústica es distorsiona,

costa d'entendre on s'enlairen i on cauen. Aire fred, olor d'arbres humits, silenci tens.

Només es fa aquest silenci quan tothom calla i para atenció. El Paixa compta fins a cent i torna enrere. Deu. Anit eren sis. A la mateixa franja de temps. Aviam què diran a les notícies.

Troba el vell a la cuina. Està recolzat a la taula, omplint la seva bossa d'esport atrotinada.

—¿Marxes lluny?—pregunta el Paixa.

Però ¿per què ho pregunta? Se sobreentén que el vell va a recollir el petit. Fica un diari teatralment dins la bossa (¿com pot rellegir els diaris?, és com fer uns mots encreuats que algú ja ha resolt), unes ulleres (el Paixa sempre s'hi baralla per aquestes ulleres de vidres gruixuts que distorsionen la imatge: ja pots posar-te ulleres de sol, aconsella a l'avi, que igualment no t'hi veuràs), un carnet de pensionista (si té sort, viatjarà de franc), un telèfon mòbil gastat com un còdol, un mocador perfectament net. El vell renta i planxa ell mateix els mocadors, no encoloma la feina a la filla, no ho vol. Un cop al mes para la post de planxar, passa curosament la planxa sobre els mocadors grisos pel temps, com qui asseca bitllets de banc devaluats. Sovint el Paixa li porta mocadors de paper, però el vell s'entesta a fer servir els seus propis mocadors, seguint un vell costum de l'època de treballar a l'oficina de l'estació del nus, quan els mocadors de paper fet i fet no existien sota el cel. Ni tampoc els de roba. El vell gairebé no sap fer anar el mòbil, però sempre el porta a sobre: la funda esbocinada, el botó verd desgastat. El compte l'hi recarrega el Paixa, ell no n'ha après mai. Ho aplega tot amb cura, regira la bossa, calla ofès: amb ell cada cop és més complicat, és gairebé impossible parlar de res, s'ho pren tot malament, com un nen.

El Paixa s'apropa als fogons i beu directament de la tetera. Els pous s'han assecat durant l'estiu, beure de l'aixe-

ta fa por: qui sap què carai flota ara mateix a les canonades. Per això bullen l'aigua, eviten les fonts.

El vell no respon, es furga les butxaques.

—D'acord—fa el Paixa—, hi aniré jo, jo el recolliré.

Però el vell no es rendeix tan fàcilment. Treu el diari, el desplega, el plega de nou, a quarts, el torna a ficar a la bossa. Els dits secs i grocs esquincen nerviosament el paper de diari; s'encorba sobre la taula sense ni tan sols mirar el Paixa, com qui vol demostrar alguna cosa, lluitar amb el món sencer.

—¿Que em sents?—pregunta el Paixa—. Ja hi aniré i el recolliré jo.

—No cal—respon el vell.

—Ja t'ho he dit, que el recolliré—repeteix el Paixa una mica empenyat.

El vell agafa el diari categòricament i se'n va. Esquerp, obre la porta que dona a la sala d'estar: un raig de llum tènue del televisor cau al passadís fosc. Després la tanca igual d'abruptament darrere seu, com si es tanqués dins d'una nevera buida.

PRIMER DIA

La matinada de gener és llarga i quieta com una cua d'hospital. Fredor matinera a la cuina, albada de grafit fora la finestra. El Paixa s'acosta als fogons i de seguida capta l'olor dolça del gas. Sempre l'ha associat amb la gresca del despertar matinal. Cada matí, per anar a treballar, embotifarrar quaderns i llibres de text a la cartera, passar per la cuina, flairar l'olor dolça del gas, beure te fort, endrapar pa negre, mirar de convèncer-se a si mateix que ha tingut èxit a la vida, i córrer convençut cap a la feina. Tota la vida l'ha acompanyat aquesta olor, ni tan sols se li obre la gana quan es desperta fora de casa, troba a faltar la cuina dels matins de casa, que fa olor de fogons cremats. El Paixa dóna una ullada per la finestra, observa la neu negra i el cel negre, s'asseu a la taula, belluga el cap, intentant refer-se. Sis del matí, gener, dilluns, un altre dia sense feina.

De l'ampit de la finestra pren una llibreta, la fulleja, de seguit la torna a deixar, s'aixeca, camina pel passadís, contempla l'habitació. El vell dorm en una butaca, a la pantalla algú cobert de sang s'esforça a bramar, però endebades: el vell va apagar el so ahir a la nit; ara per ara no te'n sortiràs pas, per més que cridis. El Paixa s'atura un moment, observa la sang. El bramador mira el Paixa i li crida: no l'apaguis, escolta, és important, això també t'afecta. Però el Paixa troba ràpidament el comandament a distància, prem un gran botó vermell com si volgués espremer pasta d'un tub, llança el comandament sobre la taula i surt al carrer, vigilant de no despertar el vell, tancant la porta darrere seu. Però la porta gemega alarmantment al crepuscle matinal, a l'habitació el vell es desperta de seguida, troba el coman-

dament i, callat, encén el televisor, on està passant una cosa terrible, una cosa que afecta tothom. Mentrestant, el Paixa acaba d'arribar a l'estació.

Alguna cosa no rutlla, rumia, aquí alguna cosa no rutlla. Ni una ànima, ni una sola veu. Ni tan sols se senten les locomotores. Ni tan sols una botiga oberta. La neu fosca i blava es fa aigua, el temps ja és gairebé primaveral, però el cel és brom, la humitat satura l'aire, de tant en tant es torna un plovisqueig gairebé imperceptible, i més enllà, sobre les vies, sura la boira, una boira on no se senten ni veus ni passos. Encara és aviat, pensa el Paixa atabalat, encara és aviat. Al sud, on comença la ciutat, també hi ha un silenci sospitós, sense explosions, sense aire esquinçat. Un autobús apareix a la cantonada. El Paixa exhala alleujat: el transport funciona, tot va bé. Només és massa d'hora.

Saluda el conductor, que tímidament arronsa el cap entre les espatlles, amagant-lo al coll de la jaqueta de cuir. Travessa l'autobús buit, s'asseu al costat esquerre. De seguida es neguiteja i es mou cap a la dreta. El conductor ho observa amb atenció pel retrovisor, com si tingués por de perdre's res d'important. Quan el Paixa detecta la seva mirada, el conductor es gira, engega el motor, mou la palanca del canvi de marxa. El ferro gruny ofès, l'autobús comença a rodar, el conductor fa una volta de cortesia dins la boira buida, l'estació queda enrere. Solen transportar els difunts en autobusos com aquest, pensa el Paixa per alguna raó. Autobusos especials, amb una cinta negra als costats. ¿Tindran seients per als passatgers? ¿O la vídua s'ha d'asseure sobre el taüt? ¿Fins on arribaré amb un cotxe fúnebre com aquest?

L'autobús passa per un carrer buit i després un altre. A continuació ha d'arribar a un mercat a l'aire lliure, on

les jubilades s'acosten a vendre cada dia alguna menja mig congelada. L'autobús fa la volta, però ni rastre de pensionistes ni vianants. El Paixa s'adona que alguna cosa no rutlla, que alguna cosa ha passat, però fa veure que tot va bé. Va, home, va, no t'esveris. El conductor li evita la mirada mentre condueix el cotxe fúnebre a través de la boira i de l'aigua. Hauria d'haver vist les notícies, pensa el Paixa neguitejat. I el més insòlit és el silenci, després de tots aquests dies, quan el cel del sud, damunt la ciutat, semblava un ferro roent. Silenci i buidor, com si tothom hagués pujat en un tren nocturn i hagués fotut el camp. Només han quedat el Paixa i el conductor, però ells també passen davant de dos blocs de pisos construïts sobre la sorra, passen davant dels garatges i surten de la població. Un llarg camí d'àlbers porta a la carretera: els àlbers observen des de la boira com nens darrere de l'espatlla dels seus pares. En algun lloc, allà dalt, el sol comença a despuntar, en algun lloc ja deu haver sortit; encara que no es veu, però ja s'intueix. I a banda d'això no se sent res. El Paixa examina primmirat la humitat que l'envolta, intentant entendre què s'ha perdut, què carai estava mirant d'explicar-li aquell paio cobert de sang de la televisió. El conductor para atenció a evitar els tolls gelats, arriba a la carretera, gira a la dreta. L'autobús s'acosta a la parada on s'atura normalment, i sempre hi puja algú. Avui, però, sembla que no. El conductor, més aviat per costum, s'espera una estona sense tancar la porta, després fa una mirada enrere al Paixa, com si li demanés permís per continuar, la porta es tanca, l'autobús arrenca, pren velocitat, i de sobte arriben a un punt de control.

—La mare que et va parir—etziba el conductor.

El punt de control està ple de soldats: són darrere de blocs de formigó, al peu de banderes estatals esquinçades, mirant silenciosament a la ciutat. ¿Quantes vegades havia passat per aquell lloc els últims sis mesos, des que les au-

toritats estatals hi havien tornat després d'un breu període de cruentes batalles? Per anar a la ciutat o tornar a casa, a l'estació del nus, calia esperar que et revisessin els documents, és a dir, esperar possibles problemes. Tot i que al Paixa el deixen passar sense fer gaires preguntes: és un veí, amb el padró en ordre, l'estat no té queixes contra ell. El Paixa està acostumat a les mirades indiferents, als gestos mesurats i mecànics de les forces de seguretat, a les ungles ennegrides, a l'obligació de lliurar el passaport amb el padró i esperar que el teu país verifiqui la teva lleialtat. Els soldats tornaven els documents en silenci, el Paixa es ficava el passaport a la butxaca, intentant no creuar la mirada amb ningú. Les banderes nacionals es diluïen amb les pluges, els colors s'esvaïen, es dissolien en l'aire gris de la tardor, com la neu en l'aigua tèbia. El Paixa mira per la finestra, veu com un totterreny folrat de ferro fosc passa a tot gas. Tres homes amb metralladores salten del jeep i, sense fer cas de l'autobús fúnebre, corren cap a la multitud compacta. Els combatents s'aturen, s'escriu entre ells, s'arrenquen els prismàtics els uns als altres, inspeccionen la carretera que tenen davant, forcen els ulls envermellits pel fum i l'insomni, emmarcats per profundes arrugues. Però la carretera és buida, tan buida que fa por. Normalment sempre hi circula algú. Malgrat que ja feia molt temps que la ciutat estava gairebé encerclada i l'anell que l'envoltava es reduïa cada cop més, encara hi havia qui miraculosament hi entrava i en sortia per aquest camí únic. La majoria eren militars que portaven munició a la ciutat, o voluntaris que transportaven constantment des d'allà, des del nord, des del territori pacífic fins a la ciutat assetjada tota mena d'andròmines, com ara roba d'abric o xarops per al constipat. ¿Qui necessita xarops per al constipat en una ciutat que està sent bombardejada amb artilleria pesada i a punt de rendir-se? Però això no aturava ningú: columnes senceres continua-

ven avançant des del continent fins a la península assetjada, de vegades, com era d'esperar, sota el foc. Encara que era clar que la ciutat es rendiria, que les tropes estatals es veurien obligades a retirar-se, emportant-se les banderes del país del Paixa, i que la línia del front es desplaçaria d'una manera o una altra al nord, cap a l'estació del nus, i que per tant la mort s'aproparia una dotzena de quilòmetres. Però ¿a qui li importava? Els civils també s'inflaven de valentia i intentaven arribar a la ciutat pel camí d'asfalt destrossat. Els militars intentaven dissuadir-los, però allà ningú no se'n refiava gaire, dels militars, tothom es creia el més viu. Així doncs, s'arrossegaven sota les bombes dels morters per obtenir algun tipus de certificat del fons de pensions. De fet, a l'hora de triar entre la mort i la burocràcia, sovint és millor triar la mort. Els soldats s'emprenyaven, de tant en tant bloquejaven el punt de control, però tot just el bombardeig s'aturava, davant del punt de control tornava a formant-se una cua de gent. I bé que els havien de deixar passar.

Avui, però, la carretera és completament buida. Sembla que alguna cosa terrible deu estar-hi passant realment, a la ciutat, una cosa capaç d'aturar fins i tot els conductors d'autobús i els estraperlistes. I hi ha una gentada d'hommes sense afaitar, irritats per l'insomni i la desesperació, enmig de blocs de formigó i filferros de punxes, escridasant-se, desfogant la ràbia l'un contra l'altre. Un combatent alt i prim se separa de la gernació i s'acosta a l'autobús; sota d'un casc massa gran té uns ulls atordits, atordits i esbatanats, esbatanats més aviat de por: aixeca la mà endavant, com dient quiets, pareu. Encara que no es mouen, es queden allà, petrificats, aguantant-se l'alè. De sobte a l'autobús hi ha molt d'espai, i l'aire s'ha enrarit: engoleix-ne tant com puguis, que per més que respiris te'n faltará. El combatent s'acosta a la porta i colpeja la superfície metàl·lica amb la mà. L'autobús ressona com un sub-

marí enfonsat, el conductor obre la porta amb una certa brusquedat.

—¿On collons aneu?—crida el combatent i, ajupint-se, s'enfila a l'interior.

Obligat a ajupir-se, el casc li cau sobre els ulls, i el Paixa sembla que el reconeix, encara que no recorda d'on. ¿On l'he vist abans?, pensa. El combatent mira de mala manera, s'acosta, s'ajusta el casc, s'eixuga els ulls amb la mà i li brama al Paixa a la cara:

—Documents! Documents, collons!

El Paixa es remena les butxaques, i de sobte hi ha tantes butxaques que s'hi perd i no hi troba res tret d'endergues: les tovallolletes humides amb què, al matí, es neteja les sabates a l'escola, uns fulls impresos amb els temaris de les classes, una notificació de l'oficina de correus per recollir un paquet. Sí, sí, pensa el Paixa, contemplant esgarriat la cara del soldat, he de recollir el paquet, el paquet, el paquet. Se me n'ha anat del cap, pensa, i de sobte la seva pell es torna humida i es refreda, com si ell mateix s'hagués eixugat amb les tovallolletes.

—Vinga!—crida el combatent, que li està a sobre.

I el més insòlit: el Paixa és incapaç d'entendre l'idioma que parla: ¿rus o ucraïnès? Les paraules li surten tan esquitxotades i trencades que no tenen ni entonació ni accent, i es limita a cridar alguna cosa, com intentant tossir-li un refredat de gola. Hauria d'haver fet servir l'ucraïnès, l'idioma estatal, s'acolloneix el Paixa; fa un mes aquí hi havia un destacament de vés a saber quin lloc de Jitómir, encara se'n fotien, de com saltava d'una llengua a l'altra. ¿Són els mateixos o no? El Paixa barrina febrilment, mirant els ulls enfurismats en què es reflecteix tota la seva por.

—Me'ls he oblidat—respon el Paixa.

—¿Com?!—fa el combatent, que no s'ho empassa.

El conductor fa un bot, sense saber si fugir o quedar-se

quiet. El Paixa tampoc sap què fer i pensa: coi, però ¿com és possible?

De sobte algú crida a fora, bramant tan fort i llarg que el combatent s'esborrona, es gira i es precipita al carrer, empenyent el conductor, el qual cau al seient, però ràpidament s'aixeca i salta darrere del combatent. El Paixa també fa un bot, i tots corren cap a la gentada, que de sobte calla i es dispersa. I aleshores, des del sud, des de la ciutat assetjada, comencen a vessar homes com d'un forat d'aire invisible. D'un en un, de dos en dos, en grups sencers, s'espentegen per sortir dellà de la línia de l'horitzó i avançar cap a la multitud que espera en silenci. Amb prou feines perceptibles a l'horitzó en un primer moment, van creixent a poc a poc, com les ombres de la tarda. Ja ningú no mira amb prismàtics, i ningú no crida, com si tothom tingués por d'espantar aquesta processó que de mica en mica va omplint la carretera i s'allarga uns centenars de metres. Els homes caminen al pas, sembla que no tenen pressa, tot i que de seguida es fa evident que simplement no poden anar més ràpid: estan massa esgotats, aquests últims centenars de metres els resulten massa difícils. Però han de continuar, per això caminen, per això no s'aturen i, tossudament, es dirigeixen cap a la seva bandera, puguen cap al punt de control des de la vall, com passatgers expulsats d'un autobús de línia per viatjar sense bitllet. Sembla que el temps s'accelera, i tot passa tan ràpid que ningú no té temps d'espantar-se o d'alegrar-se'n. Quan el primer grup ja s'acosta als blocs de formigó pintats, a l'horitzó apareixen més i més homes que també baixen i enfilen cap al nord, cap als seus. I com més s'acosten, més clares es tornen les seves faccions, més silenci es fa al seu voltant. Perquè ara els pots veure els ulls, i en aquests ulls no hi ha res de bo, només patiments i gelades. La seva respiració és tan freda que ni tan sols en surt el baf. Cares negres de brutícia, amb els blancs brillants

dels ulls. Cascos, gorres negres esquinçades. Al coll hi porten uns mocadors grisos de pols de formigó. Armes, cinturons, butxaques buides, motxilles i sacs a les espatlles, mans ennegrides per l'oli de les armes, sabates empastifades de runa i terra negra i humida. Els primers que s'acosten miren tothom a la cara, amb reprovació i desconfiança, com si tots els que són aquí i els esperen fossin culpables d'alguna cosa, com si tot hagués de ser a l'inrevés: tots ells, els nouvinguts, haurien d'haver estat aquí, sota el cel baix de gener, i clavar els ulls cap al sud, més enllà de l'horitzó, on no hi ha res més que brutícia i mort. El primer en arribar s'acosta a les fortificacions i, de sobte, empeny el puny amunt i comença a cridar, com si renyés els déus per haver-se portat malament. Renega, amenaça, s'enfada, les llàgrimes li cauen per la cara, netejant-lo. La gentada obre pas als nouvinguts, que s'hi barregen, com l'aigua llòbrega del riu es barreja amb l'aigua clara del mar. La gentada ja no es pot encabir entre els blocs gelats, i el primer home en arribar continua dret enmig de la gentada, bramant alguna cosa sobre la injustícia i la venjança, sobre com han hagut de lliurar la ciutat, d'abandonar-la, juntament amb tots els qui hi viuen, de deixar-la a les mans d'altri, sobre com no han sabut aguantar-la, s'han retirat i s'han escapat del parany. I qui n'ha pogut sortir, rai, però ¿què passa amb els que s'hi han quedat, pels carrers afusellats? ¿Què en farem, d'ells? ¿Qui els traurà d'allà? ¿I nosaltres què?, brama sense abaixar els punys, hem abandonat, hem fugit, hem sortit de la ciutat. Però ¿com és possible? ¿Qui se'n farà responsable? Ai, Oleja, crida, Oleja!, company meu, no vaig tenir temps ni d'enterrar-lo, no vaig tenir temps ni d'arrossegat-lo fins a la neu; jeu tot ell cremat allà, a la benzina.

¿A mans de qui l'he deixat? ¿Qui el traurà d'allà? ¿Qui?!, crida, i amenaça amb el puny el núvol de pluja. Fins que algú que ha arribat més tard, passant per davant seu, li fot

una clatellada: clou la boca, que ja estem prou fotuts com per escoltar-te a tu. I de seguida tothom es posa a parlar: algú pregunta, algú respon, porten algú a la vora del foc perquè s'escalfi, emboliquen algú amb una flassada vella cremada. De sobte arriba un altre grup amb una llitera a les espatlles, i damunt d'aquesta llitera hi ha algú tan esquinçat i ensangonat que el Paixa desvia la mirada. Un oficial comença a fer crits perquè portin una ambulància, però ¿d'on han de treure una ambulància? Els que conserven més forces agafen la llitera i l'arrosseguen fins a l'autobús; au va, criden al conductor, engega el motor, ens portaràs a l'estació del nus. El Paixa considera que aquesta és la millor opció, tornar a casa, i també fa una passa cap a l'autobús, però un militar ja hi està parapetat a la porta i, sense ni mirar-lo, aparta el Paixa, que només veu com la llitera entra amb molt de compte a l'interior, i es fixa en els cabells enganxifosos i la blancor de sucre dels ossos, com si haguessin tallat un meló, deixant descobert el seu interior ensucrat; nota una mà convulsa que s'aferra a la llitera, que s'hi aferra tan fortament com només ens aferrem a la vida.

L'autobús prova de fer la volta, però la gentada es belluga al seu voltant; tothom crida i empenya, empenya i crida, i sobretot criden als altres que no empenyin. Finalment algú dona l'ordre, la gentada es fa a un costat, l'autobús gira i s'esfuma per la cantonada. Al Paixa l'han empès al voral; debades intenta sortir-ne d'alguna manera, i algú crida darrere seu: ¿tens un cigarret?, li pregunta un soldat sense casc amb els cabells canosos bruts. No, no en tinc, li respon el Paixa. ¿I què tens? El soldat no el deixa marxar, el Paixa es fica la mà a la butxaca d'esma i en treu el passaport.

El Paixa és al voral de la carretera, piconada per les erugues de tanc i les rodes de camió, i intenta recordar on ha vist

abans aquells dits. Uns dits espasmòdics i exànimes aferant-se a la vida. I de seguit ho lliga: fa una setmana, l'últim dia d'escola. Fa només una setmana, tot era igual que ara: vent fred, sol de gener anèmic. Algú el crida des del passadís de l'escola i ell surt, els professors fan tornar els nens a les aules, però la canalla corre de seguida cap a les finestres a veure què passa. El Paixa mira els seus alumnes, ep!, crida, silenci!, torno ara mateix, però ningú no l'escolta; la directora passa a tot drap per davant del Paixa, balancejant amb dificultat tot el seu cos malaltís. El Paixa corre darrere seu, surten al porxo de l'escola, s'aturen. A prop de l'edifici hi ha un jeep amb personal de l'exèrcit, en comptes de matrícula porta un eslògan de l'exèrcit, blanc sobre negre. El Paixa no en sap gaire, d'eslògans, així que no sap ben bé qui són. Potser voluntaris, potser la Guàrdia Nacional. La bandera del jeep és la mateixa que la de la seva escola. És a dir, el govern no ha canviat.

Els soldats corren atabalats fent trucades; el seu superior s'acosta a la directora, l'agafa fermament pel colze, l'arrossega a un costat, li diu fredament alguna cosa. El Paixa pesca alguns bocins de les frases: el militar no li demana pas permís, sinó que més aviat li posa condicions. No, diu el militar, no es pot allà ni enlloc més..., ha de ser aquí..., al capdavant us defensem..., truqui on vulgui, fins i tot a Kíiv, tant me fa. La directora s'ensorra en el seu vestit negre oficial, la cara se li torna grisa i tot seguit sembla més vella. Vol protestar, però no s'hi atreveix. Mira enrere al Paixa, com preguntant-li suport, però un soldat que passa pel costat del Paixa li dóna uns copets a l'espatlla, aixecant pols de guix de la seva americana de professor.

Aleshores una ambulància militar atrotinada, coneguda com a *píndola*, de color marró com una pastilla de sabó de bugaderia remullat arriba a l'escola i comencen a treure els ferits. Els porten a coll, com sacs de rampoines—sembla que

no hi ha cap llitera—, pugen les escales amb penes i treballs, creuant un passadís buit i reverberant. Giren a la dreta, obren la porta de la primera aula amb les botes enfangades. És a dir, l'aula de llengua ucraïnesa. És a dir, l'aula del Paixa. L'aula on el Paixa ensenya els nens. Deixen els ferits directament a terra, entre els pupitres. El Paixa corre al seu darrere, de seguida deixa sortir els nens, que trepitgen espantats la sang fresca, s'amunteguen al passadís, i el Paixa també surt al passadís i fa alguns crits per dispersar la classe: au, vinga, cap a casa, crida, toqueu tots el dos, no hi teniu res a fer, aquí. Crida en rus, com fa sempre al passadís, fora de l'aula. Després d'això, reobre la porta tímidament. L'aula fa olor de brut i de sang, de neu i de terra. Els soldats porten mantes a l'aula i alguna roba d'abric, aparten els pupitres, fan gitar-se els ferits pels diferents racons.

Un altre soldat entra a l'aula amb una metralladora a les espatlles sense treure's el cigarret de la boca. De cabells negres, ulls foscos i per tant d'aspecte desconfiat, la pols se li ha incrustat a les arrugues de la cara; el Paixa només ho havia vist en els miners quan pujaven a la superfície. Secament examina els ferits, repara en el Paixa, li fa un cop de cap. Parla amb un accent caucàsic, barrejant el rus i l'ucraïnès, però es mostra amable, com si realment li importés que el Paixa se'l cregués. De seguida tradueix algunes paraules del rus a l'ucraïnès, esforçant-se com si fos un examen. Professor, diu, no tinguis por, no els deixarem prendre la teva escola, la protegirem. Continuaràs ensenyant els nens.

—¿I aquests qui són?—L'home de la metralladora assenyala amb el cap els retrats de les parets.

—Poetes—respon el Paixa vagament.

—¿Dels bons?—dubta el de la metralladora.

—Són morts—afegeix el Paixa per si de cas.

—Correcte—riu el de la metralladora—. Un poeta bo és un poeta mort.